

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Економіко-гуманітарний інститут, гуманітарний факультет
(повне найменування інституту, назва факультету)
Кафедра міжнародних економічних відносин
(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА ДИПЛОМНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Вплив міжнародної трудової міграції та рееміграції на розвиток економіки країни»

Виконав

студент 2 курсу, групи ГФ-218м
спеціальності 292 «Міжнародні економічні
відносини», ОПП «Міжнародний бізнес»
(код і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Зубець К.С.

(прізвище та ініціали студента)

Керівник Прушківська Е.В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Дудник І.О.

(прізвище та ініціали)

м. Запоріжжя
2019 рік

РЕФЕРАТ

КДМР: 125 с., 12 рис., 11 табл., 11 формул, 81 джерел, 3 додатки.

Мета роботи – з'ясування впливу міжнародної трудової міграції й рееміграції на розвиток економіки країни та виявлення інструментів політики рееміграції.

Об'єкт дослідження – міжнародна трудова міграція як форма міжнародних економічних відносин.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти впливу міжнародної трудової міграції й рееміграції на розвиток національної економіки.

Методи дослідження: системного аналізу – для систематизації понятійно - категоріального апарату міграційних та рееміграційних процесів; діалектики – при виявленні взаємозв'язку та суперечностей міграції та рееміграції робочої сили; статистичного та компаративного аналізу – для виявлення міграційних тенденцій в країнах світу та Україні; структурно-функціонального аналізу – при виявленні пріоритетних напрямів формування міграційної політики країн світу та засад формування рееміграційної політики на національному рівні; групування та класифікації – при виявленні інструментів політики рееміграції; графічний – при візуалізації результатів дослідження.

Анотація. У кваліфікаційній дипломній магістерській роботі здійснено дослідження впливу міжнародної трудової міграції та рееміграції на розвиток економіки країни. Досліджено еволюцію теорій міграції робочої сили, задля з'ясування сутності міграції в різні історичні періоди цивілізаційного розвитку. Проаналізовано тенденції міграції та рееміграції на національному та глобальному рівні. Виокремлено переваги та загрози міграції робочої сили для країн-реципієнтів та країн-донорів, а також проаналізовано її вплив на розвиток економіки на національному та глобальному рівні. Розкрито особливості повернення трудових мігрантів в країну походження. Виявлено чинники, що

впливають на процес рееміграції, а також охарактеризовано можливості використання потенціалу реемігрантів для розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Аргументовано, що ефективність політики повернення мігрантів на батьківщину буде зростати тоді, коли вона буде формуватися в контексті складової соціально-економічної політики країни.

МІГРАЦІЯ, РЕЕМІГРАЦІЯ, МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ, ПОЛІТИКА МІГРАЦІЇ, ПОЛІТИКА РЕЕМІГРАЦІЇ, НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА, РОЗВИТОК, ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ, КРАЇНИ-ДОНОРИ, КРАЇНИ-РЕЦЕПІЄНТИ.

Анотація. В кваліфікаційній дипломній магістерській роботі проведено дослідження впливу міжнародної трудової міграції та рееміграції на розвиток економіки країни. Досліджена еволюція теорій міграції робочої сили, для в'ясування сутності міграції в різні історическі періоди цивілізаційного розвитку. Проаналізовані тенденції міграції та рееміграції на національному та глобальному рівні. Виділені переваги та загрози міграції робочої сили для країн-реципієнтів та країн-донорів, а також проаналізовані її впливи на розвиток економіки на національному та глобальному рівні. Розкриті особливості повернення трудових мігрантів в країну походження. Виявлені фактори, що впливають на процес рееміграції, а також охарактеризовані можливості використання потенціалу реемігрантів для розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Аргументовано, що ефективність політики повернення мігрантів до батьківщини буде зростати тоді, коли вона буде формуватися в контексті складової соціально-економічної політики країни.

МІГРАЦІЯ, РЕЕМІГРАЦІЯ, МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ, ПОЛІТИКА МІГРАЦІЇ, ПОЛІТИКА РЕЕМІГРАЦІЇ, НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА, РОЗВИТОК, ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ, КРАЇНИ-ДОНОРИ, КРАЇНИ-РЕЦЕПІЄНТИ.

Abstract. In the qualification master's thesis the research of the influence of international labor migration and re-emigration on the economic development of the country was carried out. The evolution of labor migration theories has been investigated to find out the essence of migration in different historical periods of civilizational development. Migration and remigration trends at national and global levels are analyzed. The benefits and threats of labor migration for the recipient and donor countries have been highlighted and its impact on national and global economic development has been analyzed. The peculiarities of returning migrant workers to their country of origin are revealed. The factors influencing the process of re-emigration are identified, as well as the possibilities of using the potential of re-emigrants for the development of small and medium-sized business in Ukraine are characterized. It is argued that the effectiveness of the migrant return policy will increase when it is shaped in the context of the country's socio-economic policy component.

MIGRATION, REEMIGRATION, MIGRATION OF LABOR, MIGRATION POLICY, REMIGRATION POLICY, NATIONAL ECONOMY, DEVELOPMENT, GLOBAL WORKS, GLOBALS.

ЗМІСТ

Завдання на кваліфікаційну дипломну магістерську роботу.....	2
Реферат.....	4
Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів.....	9
Вступ.....	10
1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ТА РЕЕМІГРАЦІ.....	14
1.1 Теоретичні засади дослідження процесів трудової міграції та рееміграції у світовій економіці	14
1.2 Взаємозв'язок та суперечності міжнародної міграції та рееміграції робочої сили	22
1.3 Вплив міграційних та рееміграційних процесів на розвиток національної економіки	29
2 МІЖНАРОДНІ ТРЕНДИ МІГРАЦІЇ ТА РЕЕМІГРАЦІЇ	41
2.1 Аналіз міграційних процесів в умовах глобальних викликів	41
2.2 Міжнародна міграція як фактор соціально-економічного розвитку країн світу	53
2.3 Роль трудової рееміграції у розвитку національного бізнесу	66
3 ОСНОВНІ НАПРЯМИ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН СВІТУ	78
3.1 Пріоритетні напрями та інструменти міграційної політики країн світу.....	78
3.2 Засади формування політики рееміграції	87
4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	95
4.1 Аналіз потенційних небезпек.....	95
4.2 Заходи по забезпеченню безпеки.....	97
4.3 Заходи з виробничої санітарії та гігієни праці.....	99
4.4 Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях.....	105

4.4.1. Заходи з пожежної безпеки.....	105
4.4.2. Захист населення при хімічному зараженні у разі аварії на хімічно небезпечному об'єкті або транспортних засобах, що перевозять сильнодіючі отруйні речовини.....	106
Висновки.....	110
Перелік джерел посилань.....	114
Додаток А Міграційні наслідки для країн-донорів та країн-реципієнтів	122
Додаток Б Класифікація видів міграції населення	124
Додаток В Чинники впливу на міграцію населення.....	125

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Кукурудза І.І., Ромащенко Т.І. Україна у світових процесах трудової міграції: монографія /І.І. Кукурудза, Т.І. Ромащенко. – Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2012. – 252 с.
2. Брич В.Я., Оливко О.А. Роль міграції робочої сили у формуванні світового ринку праці /В.Я. Брич, О.А. Оливко // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – 2010. – С.737–739.
3. Краузе О. Зовнішня трудова міграція населення України / О. Краузе // Галицький економічний вісник. – 2010. – №2(27). – С.26–34.
4. Borjas G. Friends or Strangers: The Impact of Immigrants on the U.S. Economy G / Borjas. – New York: Basic books, 1990. – 274 p.
5. Столярчук Я. Сучасна сегментація та ключові тенденції розвитку світового ринку праці / Я. Столярчук, С. Поручник // Україна: аспекти праці. – 2014. – № 7. – С. 12-17.
6. Cassarino J.-P. Theorising Return Migration: The Conceptual Approach to Return Migrants Revisited / Jean-PierCassarino, re in Steven Vertovec, ed., Migration: Critical Concepts in the Social Sciences, Vol. II, London: Routledge, 2009 (Originally published in International Journal on Multicultural Societies, 6(2), 2004: 253-279) [Електроннийресурс]. – Режим доступу: http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/2744/04_02.pdf?sequence=1
7. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини :Підручник / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2004. – 535 с.
8. Byron M. A comparative study of Caribbean return migration from Britain and France : towards a context-dependent explanation / M. Byron, S. Condon // Transactions of the Institute of British Geographers. – 1996. – № 21 (1). – P. 91-104.
9. Романюк М.Д. Міграційні загрози національній безпеці України:сучасні виклики, проблеми подолання // Демографія та соціальна

економіка - Київ: ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України. - 2015 - №3 (25) - С.99-111

10. ООН. Дані по міграції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/ru/sections/issues-depth/migration/index.html>

11. Міжнародна міграція і розвиток. Доповідь Генерального секретаря. Організації Об'єднаних Націй. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/russian/esa/economic/a59_325.pdf

12. World Development Indicators 2017 [Електронний ресурс] / World Bank.– Режим доступу: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26447>

13. Справочник по терминологии в области миграции (рус-англ) / сост. О.Подзоровкина (Международная организация миграции). – М. : БЭСТ ПРИНТ, 2011. – 164 с.

14. Gmelch G. Return Migration / George Gmelch // Annual Review of Anthropology. – 1980. – Vol. 9. – Pp. 135 – 159 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.mnstate.edu/robertsb/308/Return%20Migration.pdf>

15. Пісна Р.Р. Реєміграція як механізм соціальної політики у справах внутрішньо переміщених осіб в Україні / У. Я. Садова, Р. Р. Пісна//Регіональна економіка. – 2015. - № 2– С. 55 – 64.

16. Dustmann Ch. Return Migration, Human Capital Accumulation and the Brain Drain. Ch. Dustmann, I. Fadlon, Y. Weiss. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iza.org/conference_files/worldb2010/dustmann_c93.pdf

17. Reinhold S. Temporary Migration, Skill Upgrading, and Legal Status: Evidence from Mexican Migrants. / S. Reinhold, K. Thom. // MEA DP. – 2009. – № 182.

18. Іванкова-Стецюк О.Б. Виклики реінтеграції українського трудового мігранта та перспективи їх подолання за підтримки церкви / О.Б. Іванкова-Стецюк. // Вісник Одеського національного університету. Серія: соціологія і політичні науки. – Одеса, 2009. – Т. 14. – Вип. 13. – С. 301–311.

19. Barrett A. Is There a Wage Premium for Returning Irish Migrants? / A. Barrett, Ph. O'Connell. // IZA. DP № 135. – 2000.

20. Массей Д. На пути к всеобъемлющей модели международной миграции /М. Массей // Мир в зеркале международной миграции / гл. ред. В.А. Ионцев. –М., 2002.

21. Международная миграция и развитие. Доклад эксперта [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://docplayer.ru/27688231-Mimun-2016-mezhdunarodnaya-migraciya-i-razvitie-generalnaya-assambleya-dokladeksperta.html>

22. Преодолевая барьеры: человеческая мобильность и развитие. Доклад о развитии человека 2009 / ПРООН. – М., 2009.

23. World Economic and Social Survey 2004: International Migration [Электронный ресурс] / UN. Department of Economic and Social Affairs. – Режим доступа : http://www.un.org/en/development/desa/policy/wess/wess_archive/2004wess_part2_eng.pdf

24. Integration Processes and Policies in Europe Contexts, Levels and Actors [Электронный ресурс] / Ed. by Garcés-Masareñas B., Penninx R. – Режим доступа : https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-21674-4_3.pdf

25. International Migration Outlook. Continuous Reporting System on International Migration. Annual Reports 2006–2017 [Электронный ресурс] / OECD. – Режим доступа : <http://www.oecd-ilibrary.org>

26. Migration and development [Электронный ресурс] / World Bank. –Режим доступа : <http://pubdocs.worldbank.org/en/992371492706371662/MigrationandDevelopmentBrief27.pdf>

27. Global Economic Prospects. Economic Implications of Remittances and Migration [Электронный ресурс] / World Bank. – Режим доступа : http://documents.worldbank.org/curated/en/507301468142196936/841401968_200510327112047/additional/343200GEP02006.pdf

28. Ratha D. Impact of Migration on Economic and Social Development. A Review of Evidence and Emerging Issues [Электронный ресурс] / D. Ratha, S.

Moapatra, E. Scheja ; Th e World Bank. – Режим доступа : <http://documents.worldbank.org/curated/en/617151468332982240/pdf/WPS5558.pdf>

29. Lowell L. Diasporas and Economic Development: State of Knowledge [Электронный ресурс] / L.B. Lowell, S. Gerova ; World Bank. – Режим доступа:<http://www.siteresources.worldbank.org>

30. Глущенко Г. Транснационализм мигрантов и перспективы глобального развития / Г. Глущенко // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 12. – С. 50–57.

31. Diaspora Network and the international Migration of Skills: How Countries Can Draw on Th eir Talent Abroad / Ed. by Y. Kuznetsov. – Washington, 2006.

32. Drain or gain? Poor countries can end up benefi ting when their brightest [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.economist.com/node/18741763>

33. Reintegration: Eff ective Approaches [Электронный ресурс] / ИОМ. – Режим доступа : <https://www.iom.int/fi les/live/sites/iom/fi les/What-We-Do/docs/Reintegration-Position-Paper-fi nal.pdf>

34. International Migration Report 2017 [Электронный ресурс] / UN.Population Division. – Режим доступа : http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf

35. World migration in Figures [Электронный ресурс] / OECD. – Режим доступа :<https://www.oecd.org/els/mig/World-Migration-in-Figures.pdf>

36. Skeldon R. Global Migration: Demographic Aspects and Its Relevance forDevelopment [Электронный ресурс] / R. Skeldon ; UN Population Division. – Режим доступа :http://www.un.org/esa/population/migration/documents/EGM.Skeldon_17.12.2013.pdf

37. Юдина Т. Социология миграции : учеб. пособ. для вузов / Т. Юдина. – М.,2006.

38. 2008 World Migration Report. Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy / IOM. – Geneva, 2016.

39. Tanner A. Brain Drain and Beyond: Returns and Remittances of Highly Skilled Migrants / A. Tanner // Global Migration Perspectives. – 2005. – No. 24.

40. Migration and Remittances Factbook 2016. Third edition [Электронный ресурс] / World Bank. – Режим доступа : <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23743/9781464803192.Pdf>

41. Римашевская Н.М. Население и глобализация / [Римашевская Н.М., Галецкий В.Ф., Овсянников А.А. и др.]. – М., 2004.

42. Clemens M.A. Does development reduce migration? [Электронный ресурс] /M.A. Clemens ; Institute for the Study of Labor. – Режим доступа : https://www.cgdev.org/sites/default/files/does-development-reduce-migration_final_0.pdf

43. Массей Д. На пути к всеобъемлющей модели международной миграции /М. Массей // Мир в зеркале международной миграции / гл. ред. В.А. Ионцев. –М., 2002.

44. World Development Indicators 2017 [Электронный ресурс] / World Bank. – Режим доступа : <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26447>

45. International Migration Outlook. Continuous Reporting System on International Migration. Annual Reports 2006–2017 [Электронный ресурс] / OECD. – Режим доступа : <http://www.oecd-ilibrary.org>

46. Ионцев В. Международная миграция, глобализация и развитие / В. Ионцев, И. Алешковский // Миграция и развитие: доклады и статьи ведущих секций и докладчиков международной конференции «Миграция и развитие», Москва, 13–15 сент. 2007 г. : сб. ст. / гл. ред. В.А. Ионцев. – М., 2007.

47. Institute for International Education (IIE) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.iie.org>

48. Ravenstein E. G. The laws of migration / E. G. Ravenstein // Journal of the Statistical Society. – 1885. – Vol. XLVIII. – Part II. – P. 167–227.

49. Lee E. S. A Theory of Migration / Everett S. Lee // *Demography*. – 1966. – Vol. 3, no. 1. – P. 47–57.
50. Sjaastad L.A. The Costs and Returns of Human Migration // *Journal of Political Economy*. – 1962. – Vol. 70. – № 5-2. – P. 80–93.
51. Piore M. The Shifting Grounds for Immigration / *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. – Vol. 485. – 1986. –pp. 23-33
52. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / Пер с англ. П.М. Кудюкина под общей ред. Б.Ю. Кагарлицкого. - СПб.: Университетская книга, 2001. - 416 с.
53. Surbhi S., Difference Between Economic Growth and Economic Development. URL: <https://keydifferences.com/difference-between-economic-growth-and-economic-development.html> (дата звернення: 05.10.2018).
54. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. А. Шумпетер ; пер. з англ. — К. : ВД “Києво-Могилянська академія”, 2011. — 242 с.
55. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку URL: <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development> (дата звернення: 07.10.2018).
56. Афонцев А. Мировая экономика в поисках новой модели роста. Мировая экономика и международные отношения. 2014. № 2. С. 3-12.
57. The Growth Report. Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development. – Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, the Commission on Growth and Development, 2008. – 183 p.
58. Міграційний капітал: теорія, методологія, практика / А. П. Гадуцький. – К.: ТОВ «Інфосистем», 2010. – 446 с.
59. Ballard R. Migration, economic growth and poverty reduction: reflections on the basis of South Asian experience / Ballard R. Migration. – Manchester: University of Manchester, 2003. – 121 p.
60. Про затвердження Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року. Постанова КМУ від 24 червня 2006 р. № 879. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: [http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=879-2006-%EF2.Dustmann Ch. Return](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=879-2006-%EF2.Dustmann%20Ch.Return)

61. Migration, Human Capital Accumulation and the Brain Drain. Ch. Dustmann, I. Fadlon, Y. Weiss. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iza.org/conference_files/worldb2010/

62. International Migration Policies. Government Views and Priorities [Електронний ресурс] / UN. Population Division. – Режим доступу : <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/>

63. Kirchner E. The new security agenda and the challenge of European security governance. [Електронний ресурс] / E. Kirchner. – Режим доступу : http://www.allacademic.com//meta/p_mla_apa_research_citation/0/7/1/7/6/pages71762/p71762-1.php

64. International Migration Outlook. Continuous Reporting System on International Migration. Annual Reports 2006–2017 [Електронний ресурс] / OECD. – Режим доступу : <http://www.oecd-ilibrary.org>

65. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія / О.А. Малиновська. – К. : НІСД, 2018. – 472 с.

66. Абелла М.І. Направлення працівників за кордон: посібник для країн з середнім та низьким рівнем доходів / М.І. Абелла, М.А. Абрера-Мангахас; Міжнародне бюро праці. – К., 2004.

67. 2008 World Migration Report. Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy / IOM. – Geneva, 2008.

68. Бенинг В.Р. Занятость иностранных трудящихся: Пособие по вопросам политики и процедур, представляющим особый интерес для стран со средними и низким доходами / В.Р. Бенинг. – М., 1996.

69. Wahba J. Who benefits from return migration to developing countries? [Електронний ресурс] / J. Wahba. – Режим доступу : <http://www.wol.iza.org>

70. International Migration Policies. Government Views and Priorities [Електронний ресурс] / UN. Population Division. – Режим доступу : <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/>

71. International Migration Outlook. Continuous Reporting System on International Migration. Annual Reports 2006–2017 [Електронний ресурс] / OECD. – Режим доступу : <http://www.oecd-ilibrary.org>

72. Lesińska M. The Dilemmas of Policy towards Return Migration. The Case of Poland after the EU Accession [Електронний ресурс] / M. Lesińska. – Режим доступу : <http://www.ceemr.uw.edu>.

73. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія / О.А. Малиновська. – К. : НІСД, 2018. – 472 с.

74. Reintegration: Effective Approaches [Електронний ресурс] / IOM. – Режим доступу : <https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-Do/docs/Reintegration-Position-Paper-final.pdf>

75. Migration Strategy of Georgia 2016–2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://migration.commission.ge/files/migration_strategy_2016-2020.pdf

76. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории: Пер. с англ. / Г.С. Беккер. – М.: ГУВШЭ, 2003. – 672 с

77. Ионцев В.А. Международная миграция населения: теория и история изучения / В.А. Ионцев. – М.: Диалог, МГУ, 1999. – 370 с.

78. Майер Дж.М. Основні проблеми економіки розвитку / Дж.М. Майер, Дж.Е. Раух, А. Філіпенко. – К.: Либідь, 2003. – 688 с.

79. Harris J.R. Migration, unemployment, and development: A two – sector analysis / J.R. Harris, Michael P. Todaro // American Economic Review. – 1970. – № 60. – P. 126-142.

80. Mincer J. Schooling: Experience and Earnings / J. Mincer. – N.Y., 1974.

81. Sassen S. Losing control? Sovereignty in an Age of Globalization / S. Sassen. – N.Y.: Columbiya Univ. Press, 1996. – 148 p.